

diu que n'havia vist l'acte de consagració de l'església, de l'any 1086; no ho precisa, però es pot creure que hi deu estar esmentat el nom en una forma semblant.

L'empordanesa Víctor Català usa la forma amb *-ll* i amb *-n* singular: «les romagueres de les vores se'ls hi arrapaven a les robes com manats de garfis --- Tot just comencem la montanya, donal No't neguitegis --- —Y girà 'l cap per a esbrotar un gallaran d'a la vora» (*Solitud*, cap. 1, p. 14). De fet m'anomenaren el 1958 encara *slz gālārāns* damunt Torroella de Montgrí en descriure'm els indrets que hi ha.

Colmeiro, *Enum. y revisión de las pl.*, recull les variants *galserà*, *galseran* i *gateran* «*Ruscus aculeatus*» només en FOLiveres, *Lista alfabética --- provincial* (Richard, *Elementos de botánica* II, Bna., 1839), i *gallarans* (treta de Texidor, *Flora Farm.*, 1871), vol. v, p. 100, i les deriva plausiblement de «*jaizoran al-baldí* 'nombre usado por los árabes andaluces'» (vol. I, p. LIII). Combinació que significa 'el *khaizoran* del país', ço que ja implica que *khaizoran* s'usaria també a Orient o a l'Àfrica; i sembla poder-se interpretar en el sentit que algun botànic musulmà sabia que hi havia alguna diferència amb una planta afro-oriental d'aquest nom, al qual hom assimilava els gaserans.

Deu tractar-se del malagueny Abenalbéitar († 1246), que en efecte, segons Dozy, porta «*b-y-z-rân baladí*, en Espagne, 'myrte sauvage' (où il faut ajouter *baladí*, qui se trouve dans nos mss.)» (*Suppl.* I, 367b). En *P.Alc.* el trobo en dos passatges: «*ḥayḥarān*: juzvarva, yerva» i «*ḥayḥarā*: 2 gayovero» (281b21, 259b22). Dozy hi afegeix encara, encapçalant-ho amb *ḥajzurān*: «*cardamomum*» en el gloss. de Leyden (port.), «*houx-frêlon*» en Abenalauam (Sevilla, S. XII), i «*héliotropes*» en Dombay (Marroc); cf. encara Fagnan, p. 46.

La transcripció del *ḥā* àrabic per *g*-és freqüent (Steiger, *Contr.*, p. 226). De les formes catalanes *gaserans* és la més comprensible, car és versemblant que en catalanitzar-ho es transposés la *ḥ* (*ḥajzarān* > **gaisaran*), per donar al nom un aspecte romànic; a la *l* de la forma *galzerans* és probable que vagin contribuir la influència del nom de persona *Galceran* i també la de *GALZE*.³ Les altres dues variants (*gallerans* i *galerans*) són més de mal explicar: *galleran* potser surt de *galerans* per influència de *gall*, però l'origen de *galerans* em sembla ara molt dubtós i no puc creure que sigui merament fonètic (dilació i després dissimilació): potser *galzeran* > *gallerà* (etapa prèvia a *alzet* > *aulet*: *LleuresC*, 216), però ¿no hi haurà en tot això quelcom del que insinuo més avall?

Deia jo, en efecte, en *EntreDL* (III, 87): «és notable, essent arabisme, que no es trobi més que en el Principat i no a les altres terres de llengua catalana, ni a les castellanes i portugueses. Realment no el recull enlloc més Colmeiro, però d'una banda ja hem vist que també deu existir a Mallorca; Colmeiro no en dona més que una sola cita valenciana (*brus punchent*). I hi poden haver contribuït corrents diferents de nomenclatura botànica culta, i el fet que el tipus *Jovis BARBA* estigui tan arrelat en terra gallegoportuguesa (*gilbarbeira* etc.) i fins andalusa i castellana (*achibarba*,

chubarba)». Veg. encara el que dic s. v. *BARBALLÓ*, vol. I, 637b1-31.

Cerquem, doncs, en fonts àrbigues més antigues, per sortir de dubtes. I, en efecte, allà ja trobem *ḥajzurān* com a nom del bambú en el conte més antic de les Mil i una nits, «L'home i la bèstia davant el rei dels genis», que reflecteix el parlar àrab de Bagdad i Basra en el S. x de J. C. (Dieterici, no Penrice), així com en el Djauharí (a. 1007) i el Firuzabadí (c. 1400). Però l'autor del *Tağ al-Arūs* († 1780) ens adverteix que vulgarment es pronuncia *ḥajzarān*. D'altra banda el Firuzabadí ens ensenya que també se'n diu *ḥajzūr*; i altres ens parlen també dels vímets, d'una espècie d'arbre de la Índia, i d'una altra que no creix en la terra dels àrabs sinó dels grecs (el Ga'đi diu 'llur terra és la terra del *ḥajzurān*'); amb la qual cosa, doncs, potser es refereix al *Ruscus aculeatus*. D'altra banda, segons autors orientals (Iraq, Sindh etc.), la mena de canyes dita així també es fa servir com a pals de llança o com a vares, o per a ceptre d'un rei o com a pal per empènyer una barca, dit també *ḥajzāra* segons l'iraquí Mubárrad (S. IX); i ens conten del *ḥajzurān* d'un arc damunt el qual s'enfila el dimoni, per desaparar-se a fer mal (Lane, 732b).

En total la documentació oriental és tan abundant, que junt amb la fesomia més clarament àrbiga de les variants *ḥajzāra* i *ḥajzūr*, que sembla ser la primitiva, arribem a la conclusió que es tracta realment d'un nom originàriament àrab. Hi ha encara confirmació per altres bandes. Es comprèn que, en qualitat d'arbut d'aspecte gentil encara que armat de punxes, els orientals devien pendre'l com a sobrenom de certes coses i certes persones. *Al-ḥajzurān* figura com a nom propi de dona en fonts egípcies o clàssiques de llengua àrbiga (Harder-Armez, p. 407b). I els descendents d'una persona anomenada així, ja com a nom propi, degueren formar clan o tribu en el SE. d'Espanya: els *Benihayzarān* que ens anomena una escriptura de Múrcia, l'any 1272 (MzPi., *Doc. Ling. de Castilla*, 367.11, 14); *ḥ[a]zyrān* es tornà la designació del mes de juny en llengua siríaca (*bi s-siryāniya*) segons el calendari de Còrdova, de cap a l'any 970 (i Pellat, en la seva edició, pp. 92-3 ho identifica amb «siríac *ḥazirān*»); i avui encara usen *ḥzeyrān* per dir 'juny' en l'àrab de Síria, illa de Ruwād (H. Charles i A. M. Solyman, *Le parler arabe maritime sur la côte Libano-Syrienne*, p. 351).

A desgrat de tantes proves d'una deu oriental, ens resta encara alguna sorpresa que una planta tan boscana i muntanyenca dugui, en el Princ., un nom popular de procedència àrbiga. No convé encara descartar enterament la possibilitat que aquí se'ns amagui quelcom: sigui en el sentit que des del català vagi passar el nom a l'hispanoàrab si bé adaptant-lo a la forma d'un nom de planta oriental, o més aviat suposant que venint-nos el nom realment d'Orient, en entrar a casa nostra vagi ser alterat assimilant-lo als sons d'algun vell nom autòcton.

Ja fa uns cent anys Codera assenyalava a la *Rev. de Aragón* (v, 342) unes denominacions de plantes donades pel súbdit saragossà Abenbeclarix, el famós bo-